

KLUISBERGEN (BERCHEM)-MOLENSTRAAT

PROEFSLEUVENONDERZOEK

I.O.V. HYBOMA

## **COLOFON**

### ***Opdracht:***

Kluisbergen (berchem)-molenstraat  
Proefsleuvenonderzoek

### ***Opdrachtgever:***

HYBOMA NV  
Wilgenlaan 39  
8610 Kortemark

### ***Opdrachthouder:***

Odin  
Oude Brugsepoort 17  
9800 Deinze

### ***Datum:***

5 maart 2015

### ***status / revisie:***

Definitief rapport

### ***Projectmedewerkers:***

Caroline Ryssaert (Projectleider)  
David Kneuvelds  
Joep Orbons

ISBN NR: D/2015/13.406/3

© Odin 2015

Zonder de voorafgaande schriftelijke toestemming van ODIN mag geen enkel onderdeel of uittreksel uit deze tekst worden weergegeven of in een elektronische databank worden gevoegd, noch gefotokopieerd of op een andere manier vermenigvuldigd.

# INHOUD

TECHNISCHE FICHE .....	3
ALGEMENE INLEIDING .....	5
ONDERZOEK .....	6
1 SITUERING VAN HET PROJECTGEBIED .....	7
2 GEOLOGIE EN BODEM .....	9
3 ARCHEOLOGISCHE EN HISTORISCHE CONTEXT .....	12
4 PROEFSLEUVENONDERZOEK .....	15
4.1 METHODIEK EN VERLOOP VAN HET ONDERZOEK .....	15
4.2 RESULTATEN .....	17
Algemene bodemopbouw .....	17
Sporen .....	18
Vondsten .....	20
4.3 DISCUSSIE .....	22
4.4 ADVIES .....	23
BESLUIT .....	24
BIBLIOGRAFIE .....	28
Literatuur .....	28
Internetbronnen .....	28
BIJLAGEN .....	29
1 OVERZICHTSPAN SLEUVEN EN SPOREN .....	30
2 OVERZICHTSPAN SLEUVEN EN SPOREN MET TAW .....	31
3 VONDSTENKAARTEN PER PERIODE .....	32
4 ADVIESKAART .....	33
5 SPORENLIJST .....	34
6 VONDSTENLIJST .....	35

## FIGUREN

Figuur 1 Situering van het projectgebied op de topografische kaart (1:10.000 © AGIV). Het studiegebied is aangeduid in blauw. ....	7
Figuur 2 Situering van het projectgebied op een luchtfoto (© AGIV - 2012) . Het studiegebied is aangeduid in rood. ....	7
Figuur 3 Situering van het gebied op de kadastrale kaart .....	8
Figuur 4 Quartairgeologische kaart (© GDI-Vlaanderen). Het studiegebied is aangeduid in rood. ....	9
Figuur 5 Bodemkaart (© GDI-Vlaanderen). ....	10
Figuur 6 Digitaal hoogtemodel van het ruimere gebied .....	11



Figuur 7 Vindplaatsen in de omgeving, opgenomen in de cai .....	13
Figuur 8 Uitsnede uit de Ferrariskaart (© gis-vlaanderen) waarop het projectgebied staat aangeduid. De ferrariskaart is niet maatvast: daarom is de projectie van het onderzoeksgebied niet helemaal correct te maken. ....	13
Figuur 9 Lokalisering van het projectgebied op de Atlas der Buurtwegen (© gis-vlaanderen).....	14
Figuur 10 Aanleg van sleuf 1 .....	15
Figuur 11 overzicht van de aangelegde sleuven.....	16
Figuur 12 Bodemprofiel P3, sleuf 2 .....	17
Figuur 13 greppel s28 in sleuf 5. Deze foto illustreert bovendien dat ook de greppels zich pas onder de bruine humeuze laag manifesteren.....	18
Figuur 14 greppel s12 in sleuf 2 .....	18
Figuur 15 spoor s9 in sleuf 2 .....	18
Figuur 16 spoor s6 in sleuf 1 .....	18
Figuur 17 coupe op spoor s24 .....	19
Figuur 18 coupe op spoor s38 .....	19
Figuur 19 coupe op spoor s36 (paalspoor) .....	19
Figuur 20 paalsporen s36 en s37 in vlak .....	19
Figuur 21 spoor s34 in kijkvenster 1 .....	19
Figuur 22 spoor s33 in sleuf 7 .....	20
Figuur 23 handgevormd scherf met vingertopindrukken (V6).....	21
Figuur 24 handgevormde scherf met spatelindrukken op de schouder (s39) .....	21
Figuur 25 handgevormde scherf, daterend uit de ijzertijd (spoor s22) .....	21
Figuur 26a en b Romeins doliumfragment (V17) .....	21
Figuur 27 fragment met chamotteverschraling (V7).....	21
Figuur 28 breed uitstaande rand (V31) .....	21
Figuur 29 fragmenten met kalkverschraling (V8) .....	21
Figuur 30 rand en aanzet van een oor (V13) .....	22
Figuur 31 rand van een laatmiddeleeuwse melkteil (V22) .....	22
Figuur 32 fragment steengoed met medaillon.....	22
Figuur 33 advies vervolgonderzoek .....	23





# TECHNISCHE FICHE

ADMINISTRATIEVE GEGEVENS	
Opdrachtgever	HYBOMA NV Wilgenlaan 39 8610 Kortemark
Uitvoerder	Odin, Archeologisch onderzoeks- en adviesbureau Oude Brugsepoort 17 9800 Deinze
Projectmedewerkers	Caroline Ryssaert, Projectleider - archeoloog David Kneuvelds, Assistent-archeoloog Joep Orbons, GIS
Wetenschappelijke Begeleiding	-
Bewaarplaats data en documentatie	Odin, Archeologisch onderzoeks- en adviesbureau Oude Brugsepoort 17 9800 Deinze
Bewaarplaats vondsten en stalen	Depot Agentschap Onroerend Erfgoed Doornveld Industrie Zone 3 gebouw 190 1731 Zellik
Projectcode	2014-474
Vindplaatsnaam	Kluisbergen (Berchem), Molenstraat
Adres	Molenstraat zn
Coördinaten (Lambert72)	89 055,41 m - 164 499,19 m 89 082,89 m - 164 520,38 m 89 210,37 m - 164 357,05 m 89 146,37 m - 164 318,17 m
Kadastrale gegevens	Afd.2, Sie A, nrs 114C, 115D, 117E, 120H en 124G.
Start- en einddatum	8, 9 en 10 december 2014
ONDERZOEKSOPDRACHT	
Bijzondere voorwaarden	Bijzondere voorwaarden bij de archeologische prospectie met ingreep in de bodem: Kluisbergen, Molenstraat. Ref. 4.002/45050/99.41, d.d. 6/5/2014.
Archeologische verwachtingen	Het terrein bevindt zich op een zandlemige rug nabij de Schelde en Molenbeek. In de omgeving zijn verschillende romeinse vindplaatsen gekend.
Wetenschappelijke vraagstelling	<ul style="list-style-type: none"> <li>Welke zijn de waargenomen horizonten,</li> </ul>



	<p>beschrijving + duiding?</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Waardoor kan het ontbreken van een horizont verklaard worden?</li> <li>• Zijn er tekenen van erosie?</li> <li>• In hoeverre is de bodemopbouw intact?</li> <li>• Zijn er sporen aanwezig? Zo ja, geef een beknopte omschrijving.</li> <li>• Zijn de sporen natuurlijk of antropogeen?</li> <li>• Hoe is de bewaringstoestand van de sporen?</li> <li>• Maken de sporen deel uit van één of meerdere structuren?</li> <li>• Tot welke periode(n) behoren de sporen?</li> <li>• Kan op basis van het sporenbestand in de proefsleuven een uitspraak worden gedaan over de aard en omvang van occupatie?</li> <li>• Zijn er indicaties (greppels, grachten, lineaire paalzettingen, ...) die kunnen wijzen op een inrichting van een erf/nederzetting?</li> <li>• Zijn er indicaties voor de aanwezigheid van funeraire contexten? Zo ja; <ul style="list-style-type: none"> <li><input type="checkbox"/> Hoeveel niveaus zijn er te onderscheiden?</li> <li><input type="checkbox"/> Wat is de omvang?</li> <li><input type="checkbox"/> Komen er oversnijdingen voor?</li> <li><input type="checkbox"/> Wat is het, geschatte, aantal individuen?</li> </ul> </li> <li>• Kunnen de sporen gelinkt worden aan nabijgelegen archeologische vindplaatsen?</li> </ul>
Aanleiding onderzoek	Op het terrein zal een verkaveling worden gerealiseerd.
Randvoorwaarden	De randvoorwaarden zijn conform de Bijzondere voorwaarden nageleefd.
RAADPLEGING SPECIALISTEN	
Johan Deschieter, PAM Velzeke	Bespreking materiaal en terugkoppeling advies



# ALGEMENE INLEIDING

Op het terrein te Berchem (Kluisbergen), gelegen op een terrein langs de Molenstraat tussen huisnummers 75 en 79 zal door Hyboma en Boderco een verkaveling worden gerealiseerd. Het projectgebied heeft een oppervlakte van 1,73ha.

Omwille van het grootschalig grondverzet dat dit teweeg zal brengen, heeft het Agentschap Onroerend Erfgoed een archeologisch vooronderzoek opgelegd.

Dit vooronderzoek bestaat enerzijds uit een bureauonderzoek waarbij landschappelijke, archeologische en historische data worden verzameld die relevant kunnen zijn voor het interpreteren en waarden van archeologische relictten. Anderzijds is er het luik veldwerk dat een proefsleuvenonderzoek omvat. Aansluitend wordt een waardering en advies met betrekking tot vrijgave geformuleerd.

Het onderzoek is uitgevoerd onder leiding van Caroline Ryssaert (ODIN), bijgestaan door David Kneuvels.

Vanuit het agentschap Onroerend Erfgoed Oost-Vlaanderen volgt Nancy Lemay dit project op.

Voor de opdrachtgever werden de werken opgevolgd door het studiebureau Topokor (Wouter Sonck).



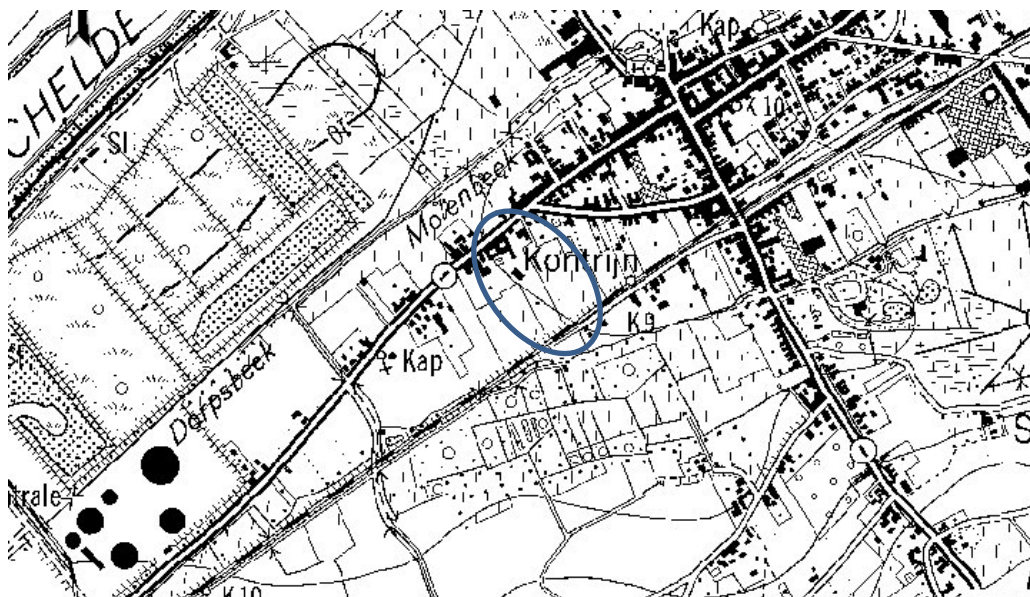
# ONDERZOEK



# 1 SITUERING VAN HET PROJECTGEBIED

Het projectgebied bevindt zich op een terrein omsloten langs de Molenstraat (tussen huisnummers 75 en 79) op enkele langgerekte percelen die aan de zuidoostzijde grenzen aan de voormalige spoorweg (figuur 1). Grenzend aan de Molenstraat bevond zich tot voor kort een historische hoeve, dewelke voorafgaandelijk aan het onderzoek werd afgebroken. Het terrein bestond voornamelijk uit grasland naast enkel struiken en bomen. De totale oppervlakte van het terrein bedraagt 1,37ha.

Kadastraal is het projectgebied gekend als: Afdeling2, Sectie A, nrs 114C, 115D, 117E, 120H en 124G.

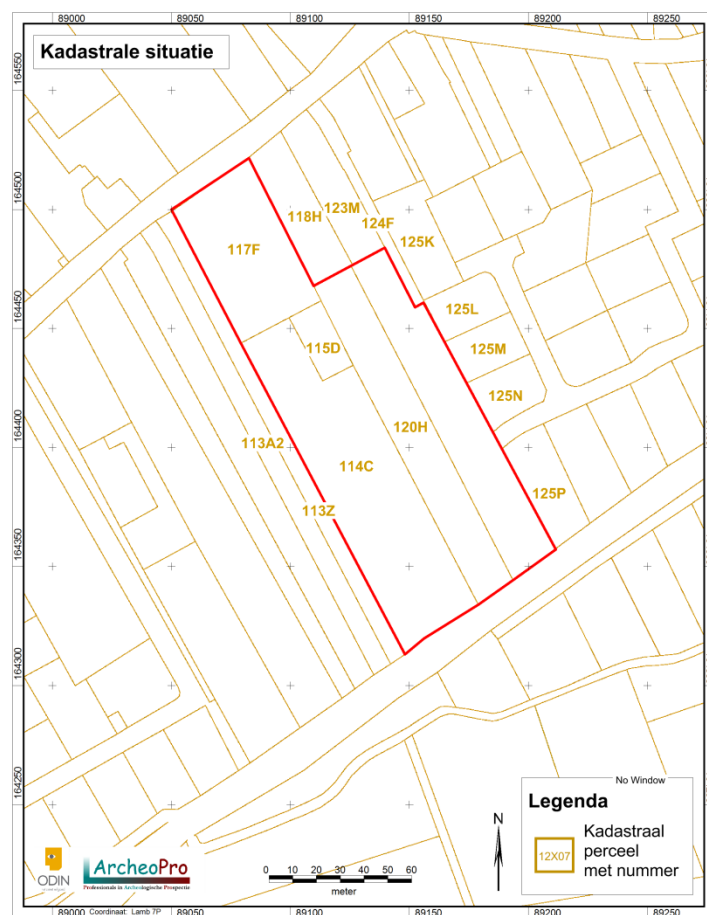


Figuur 1 Situering van het projectgebied op de topografische kaart (1:10.000 © AGIV). Het studiegebied is aangeduid in blauw.



Figuur 2 Situering van het projectgebied op een luchtfoto (© AGIV - 2012) . Het studiegebied is aangeduid in rood.





Figuur 3 Situering van het gebied op de kadastrale kaart



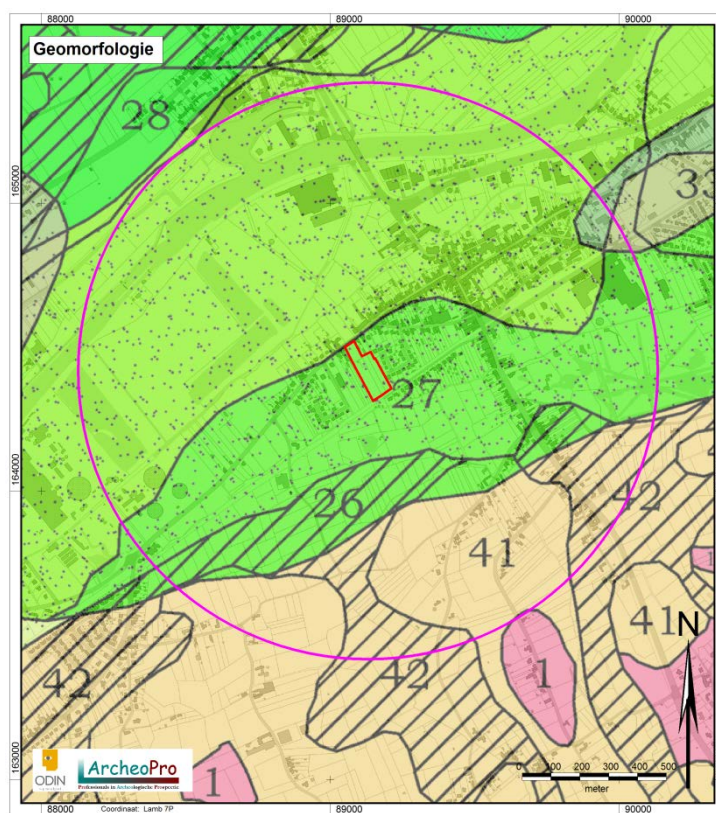


## 2 GEOLOGIE EN BODEM

Het gebied maakt deel uit van de Vlaamse Vallei en bevindt zich in de zandleemstreek, direct ten zuiden van de Schelde.

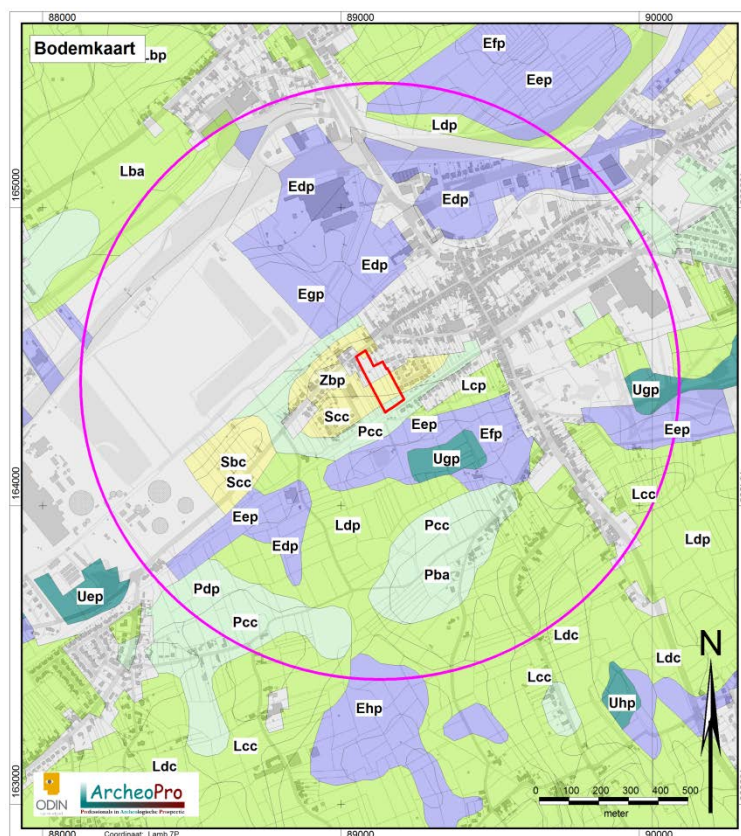
Berchem zelf ligt op overwegend goed gedraineerde en vruchtbare zandleembodems op een 15 tot 18 m hoge, evenwijdig met de Schelde lopende rug, waarop het dorpscentrum ligt, en natte alluviale bodems in de respectievelijk ten noordwesten en ten zuidoosten daarvan gelegen vallei van de Schelde en de Molenbeek. Het projectgebied bevindt zich op de westelijke tip van deze zandrug.

Op de bodemkaart staat het terrein langs de Molenstraat aangegeven als bebouwd. Ten zuiden daarvan staat de bodem gekarteerd als matig droge lemige zandgronden met verbrokkelde textuur B horizont (Scc).



Figuur 4 Quartairgeologische kaart (© GDI-Vlaanderen). Het studiegebied is aangeduid in rood.

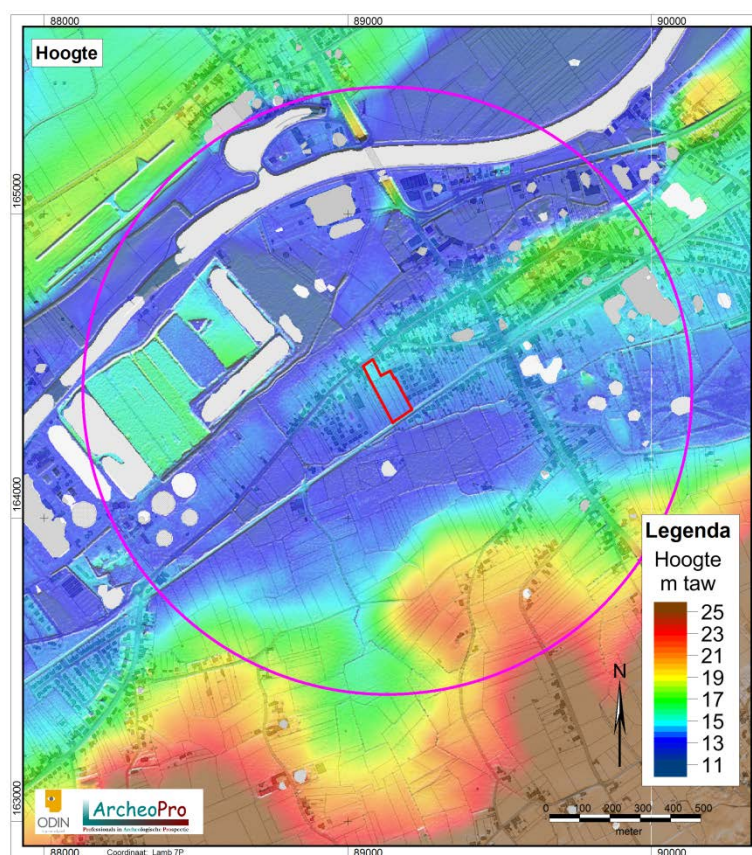




Figuur 5 Bodemkaart (© GDI-Vlaanderen).

Het digitaal hoogtemodel geeft een goed zicht op de topografie van het gebied. Zoals hierboven aangehaald bevindt het terrein zich hoog op de westelijke tip van een oostwest gerichte rug langs de Schelde (Figuur 6). Ten noorden tekent de Scheldevallei zich duidelijk af, langs zuidelijke zijde zien we de depressie van de Molenbeek.





Figuur 6 Digitaal hoogtemodel van het ruimere gebied



### 3 ARCHEOLOGISCHE EN HISTORISCHE<sup>1</sup> CONTEXT

---

Aanwijzingen voor bewoning te Berchem klimmen minstens op tot de Romeinse periode. Ten oosten van het projectgebied - ter hoogte van CAI locatie 500.412 werden dakpannen en aardewerk aangetroffen die wijzen op bewoning in deze periode. Op het kruispunt van de Molenstraat en de Stationstraat werden kuilen met aardewerk (terra sigillata, kruikwaar en scherven van amforen) en metaal (fragment van bronzen beugelfibula) aangetroffen maar ook resten van een Romeins wegdek. Het betreft wellicht restanten van de weg van Bavay naar Blicquy richting Kerkhove (West-Vlaanderen). Verder naar het zuiden toe werden restanten van een Romeinse villa aangetroffen te Stoutegem (cai locatie 500.408). Net aan de overzijde van de Schelde bevindt zich de belangrijke Romeinse vindplaats Kerkhove-Waarmaardsche Kouter waar een Romeinse nederzetting werd aangetroffen, maar ook aanwijzingen voor bewoning in de ijzertijd en steentijd (cai locaties 70672 en 70895). Steentijdvondsten werden overigens ook aangetroffen in de ruimere regio, o.m. op de flank van de kwaremont (501.934).

De vindplaats Kerkhove-Waarmaardsche Kouter werd eveneens een wooncomplex en grafveld uit de Merovingische periode aangetroffen.

Wat de middeleeuwse periode betreft blijkt voor Berchem zelf weinig archeologische informatie voor handen. Uit historische bronnen blijkt de oudste vermelding van Berchem Bernis (1119) te zijn en later Bernes (1154), een naamgeving van Germaanse oorsprong: birnu (beer, modder) en haima (woning).

In de dorpskom bevindt zich de parochiekerk Onze-Lieve-Vrouw van de Carmelberg die opklimt tot de 13<sup>de</sup> eeuw. Het hospitaal dateert uit het begin van de 16<sup>de</sup> eeuw maar werd in de 19<sup>de</sup> eeuw door brand vernield. Thans bevindt zich daar de gemeentelijke lagere meisjesschool. In 1881 werd daartegenover een nieuw klooster gebouwd.

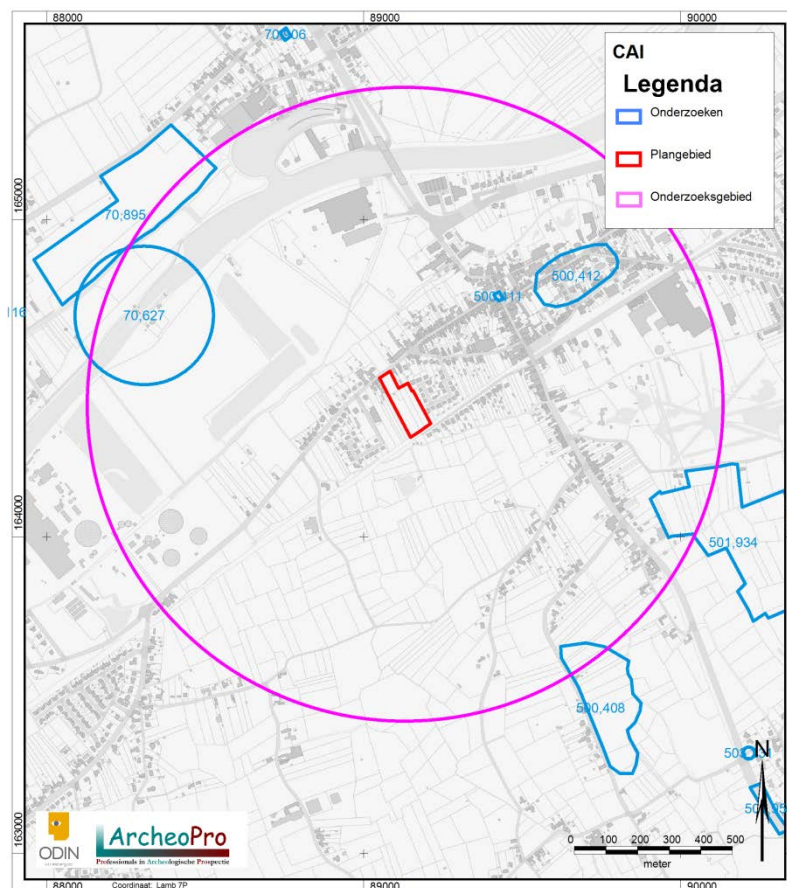
Berchem bezat drie windmolens en een rosmolen, waarvan er zich één bevond net ten noorden van het projectgebied. Het betrof een houten korenwindmolen zogenaamd "Bettensmolen"<sup>2</sup>. Deze molen is te zien op de kaart van Ferraris die de situatie weergeeft omstreeks het midden van de 18<sup>de</sup> eeuw. Hierop is eveneens de Molenstraat afgebeeld. Het gebied staat gekarteerd als akkerland. Op de 19<sup>de</sup> eeuwse kaart der buurtwegen zien we het hoevecomplex - tot voor kort nog aanwezig - langs de Molenstraat verschijnen. De rest van het projectgebied lijkt ingenomen als landbouwareaal.

---

<sup>1</sup> <https://inventaris.onroerendergoed.be/dibe/geheel/21270>

<sup>2</sup> <https://inventaris.onroerendergoed.be/dibe/geheel/5037>





Figuur 7 Vindplaatsen in de omgeving, opgenomen in de cai



Figuur 8 Uitsnede uit de Ferrariskaart (© gis-vlaanderen) waarop het projectgebied staat aangeduid. De ferrariskaart is niet maatvast: daarom is de projectie van het onderzoeksgebied niet helemaal correct te maken.







## 4 PROEFSLEUVENONDERZOEK

### 4.1 METHODIEK EN VERLOOP VAN HET ONDERZOEK

Het veldwerk met betrekking tot het proefsleuvenonderzoek vond plaats op 8, 9 en 10 december.

De inplanting van de sleuven werd bepaald in overleg met Onroerend Erfgoed en de opdrachtgever. De sleuven zijn vanuit praktisch oogpunt grotendeels georiënteerd dwars op de zwakke helling en parallel met de perceelsgrenzen. Maar er werd eveneens rekening gehouden met het toekomstige tracé van de wegenis. Om deze te ontzien werd tussen sleuven 2 en 3 iets meer ruimte gelaten en werden in de zuidoostelijke zone de sleuven parallel met de voormalige spoorweg aangelegd (NO-ZW).

In totaal zijn 7 sleuven gegraven. Aansluitend en sleuf 4 is een kijkvenster aangelegd om de daar aangetroffen sporen verder te evalueren.



**Figuur 10 Aanleg van sleuf 1**

Er werden verschillende archeologische vlakken aangelegd. Onder de recente ploeglaag bleek namelijk een sterk kleiige zandlaag aanwezig waarin losse archeologische vondsten werden aangetroffen. Sporen werden echter pas onder deze laag aangetroffen. Daarom werd telkens schaaftgewijs verdiept.

Er werd een profielput aangelegd, minimaal één per sleuf, ca. om de 50m.

Een archeoloog stond in voor de begeleiding van de kraan, alsook het opschonen van het vlak en de profielen evenals het aankrassen van sporen en vondsten. Een tweede archeoloog volgde en registreerde deze zaken met behulp van standaard sleuvenfiches. Dergelijke fiches laten toe de sporen te schetsen op schaal 1:100. Beschrijvingen werden op een sporenlijst aangevuld. Vervolgens werden sporen en profielen gefotografeerd. Vondsten werden onmiddellijk in gripzakken opgeborgen, terwijl sporen werden aangeduid met een plastic fiche met vermeldingen van nummer. Deze werden aansluitend door een topograaf ingemeten met

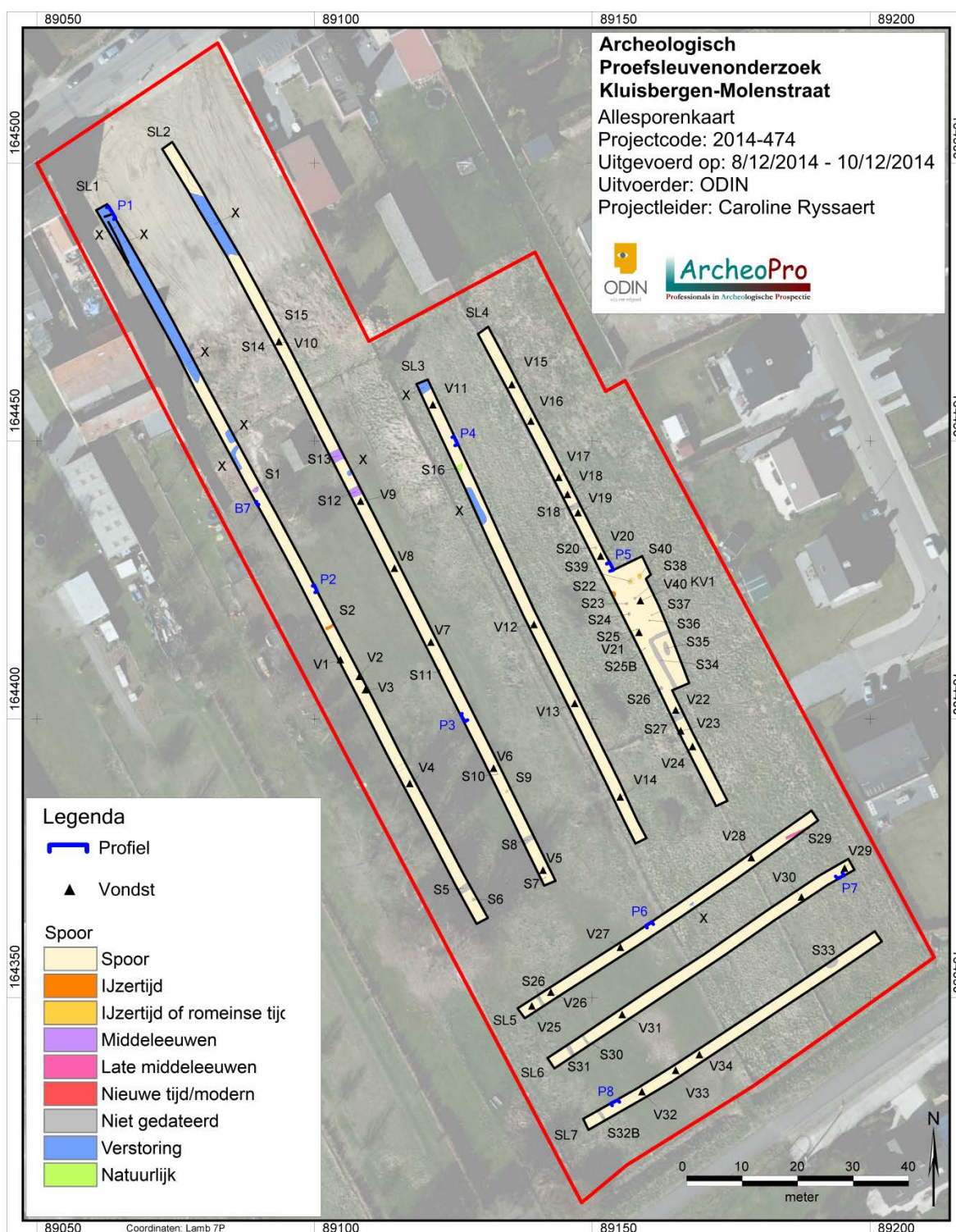
behulp van een gps/total station, met inbegrip van alle ingrepen.

Sleuven, profielen, vondsten en sporen zijn doorlopend genummerd.

Aansluitend aan het inmeten van de sporen is een selectie aan sporen gecoupeerd. Coupes zijn gezet met het oog op het vaststellen van het antropogene karakter van de sporen, alsook om dateerbaar materiaal te verzamelen. In sleuf 4/kijkvenster 1 zijn sporen s38, s24, s36 handmatig gecoupeerd. De diepte van spoor s33 in sleuf 7 werd onderzocht door middel van een handmatig geplaatste boring (gutsboor, diameter 2cm)

De totale oppervlakte van het projectgebied bedraagt 1,36 ha. De oppervlakte van de gegraven sleuven en kijkvensters bedraagt 1582,77m<sup>2</sup>. Dit stemt overeen met 11,7% van het onderzochte gebied.





Figuur 11 overzicht van de aangelegde sleuven.



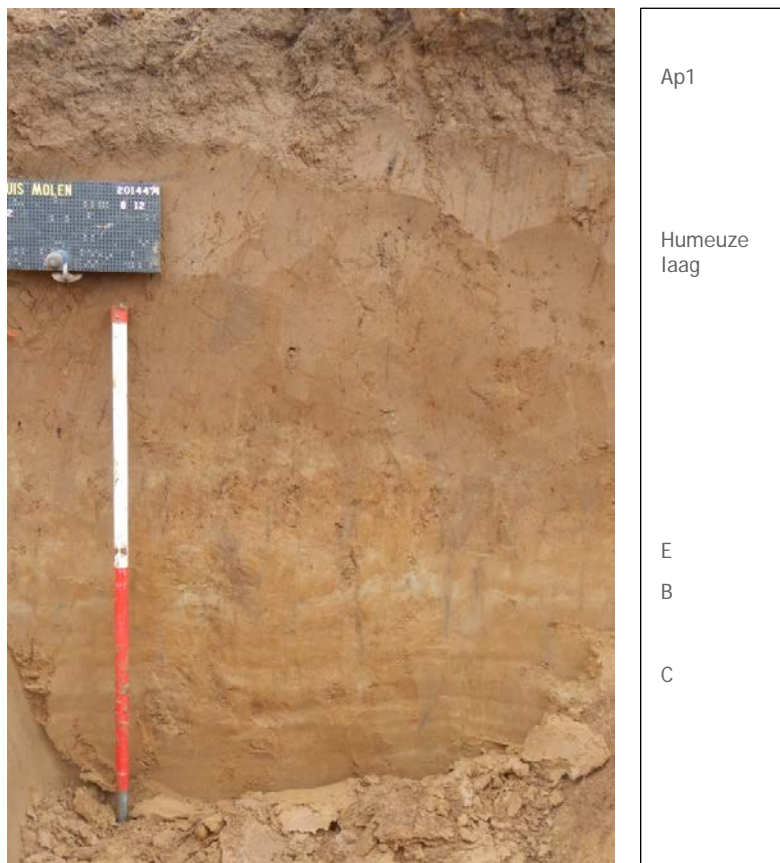
## 4.2 RESULTATEN

### Algemene bodemopbouw

De bodemopbouw op het terrein is relatief uniform, met dit verschil dat het hogere gelegen gedeelte zich kenmerkt door een zandbodem met matig siltgehalte terwijl naar de depressie toe het sediment overgaat in een sterk kleilig zand. Onder een 30cm dikke recente gevormde ploeglaag (Ap1) zien we in alle profielen het voorkomen van een 30 tot 50 cm dikke bruine humeuze laag. Deze is relatief homogeen alhoewel in beperkte mate gele vlekken voorkomen, met name naar de onderzijde toe. De ondergrens is vaag en sterk gebioturbeerd. De interpretatie van deze laag stelt ons voor een probleem. In eerste instantie doet ze denken aan colluvium, maar gezien de eerder zwakke helling van het terrein verwondert dit enigszins. Een tweede hypothese die we tijdens het veldwerk stelden is dat het om overstromingssediment gaat, eventueel afgezet vanuit de Molenbeek. Maar in dat geval verwachten we een scherpere ondergrens. Bovendien vinden we deze laag ook terug op de relatief hoger gelegen delen van het terrein. Wat de hoogst gelegen zone - nabij de Molenstraat - betreft, beschikken we echter niet over een gaaf bodemprofiel omwille van de uitbraaksporen van de hoeve die zich daar situeerde. Een belangrijke vaststelling is dat de meeste sporen pas zichtbaar waren onder deze bruine humeuze laag. Sporen bleken bovendien zeer moeilijk herkenbaar.

In een aantal gevallen blijkt onder deze humeuze laag een restant van een oudere bodem bewaard. Ter hoogte van profielen 3 (sleuf 2) en 4 (sleuf 3) situeert zich onder deze laag een bleke, beige gevlekte horizont die we als mogelijke E-horizont interpreteren. Hieronder bevindt zich een bruine B-horizont. De originele A-horizont blijkt met andere woorden te ontbreken, wat er op wijst dat voor het afzetten van de humeuze laag een erosieve fase heeft plaatsgevonden.

De C-horizont bestaat uit een geel, sterk kleilig zand met gley.



Figuur 12 Bodemprofiel P3, sleuf 2





## Sporen

Op het terrein zijn een reeks greppels aangetroffen. Ze verlopen ofwel parallel met ofwel haaks op de huidige perceelsgrenzen. Ze hebben over het algemeen een bruin-grijze gevlekte vulling en een matig diffuse aflijning. Een aantal bevat wat houtskool en/of baksteenfragmentjes. In twee nabijgelegen greppels (s12 en s13 in sleuf 2) zijn vondsten aangetroffen. Het gaat om een aantal wandscherven grijs en rood aardewerk die we in de middeleeuwen dateren. Vermoedelijk betreffen het afwaterings- en perceelsgreppels die in verband staan met het gebruik van het terrein als landbouwareaal.

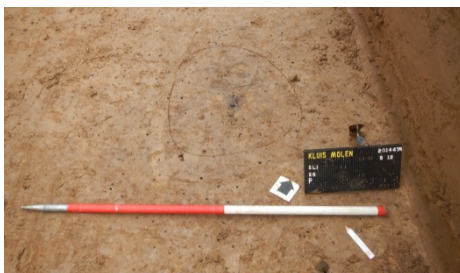


Figuur 14 greppel s12 in sleuf 2



Figuur 13 greppel s28 in sleuf 5. Deze foto illustreert bovendien dat ook de greppels zich pas onder de bruine humeuze laag manifesteren.

In de meeste sleuven zijn naast deze greppels en recente verstoringen of natuurlijke sporen, relatief weinig sporen aangetroffen. Bovendien zijn de sporen vaak zeer vaag afgelijnd en staat hun interpretatie als antropogeen spoor niet vast. We vermelden evenwel een kleine kuil, s1 in sleuf 1, waarin een wandscherf grijsbakkend aardewerk werd aangetroffen. De kuil had een onregelmatige vorm en diffuse aflijning. Meer naar het noorden toe bevindt zich spoor s6, een bruin-grijs gevlekt zeer diffuus rond spoor met wat houtskool. Dit lijkt sterk op spoor s9 in sleuf 2. Wat beide sporen betreft, twijfelen we aan hun antropogene karakter.



Figuur 16 spoor s6 in sleuf 1



Figuur 15 spoor s9 in sleuf 2

Ter hoogte van sleuf 4 werd een hogere densiteit aan sporen aangetroffen. Daarom werd beslist om aansluitend kijkvenster 1 aan te leggen, waarin naast een greppel een aantal kuilen en paalsporen werden gevonden.

Sporen s40 en s39 zijn twee ronde kuilen met bruin-grijze vulling en matig diffuse aflijning. Ze bevatten beide handgevormd aardewerk dat in de late ijzertijd of Romeinse tijd gedateerd kan worden. Spoor s40 bevatte eveneens een groot fragment natuursteen (bouw materiaal?).

Vlakbij ligt spoor s22, een ovale kuil met donkerbruin-bruin gevlekt vulling en matig diffuse aflijning. Naast wat houtskoolspikkels werd in de kuil handgevormd aardewerk aangetroffen dat in de ijzertijd kan gedateerd worden.

Daarnaast kwamen nog een aantal kleinere (paal)kuilen voor waarin geen archeologisch materiaal werd aangetroffen. S38 bleek een zeer diffuus afgelijnd spoor. Ook in coupe bleef dit zo (Figuur 18).





Wat dit spoor betreft, staat zijn interpretatie als antropogeen spoor met andere woorden niet vast. Dit geldt eveneens voor spoor s24 (Figuur 17).



Figuur 18 coupe op spoor s38



Figuur 17 coupe op spoor s24



Figuur 19 coupe op spoor s36 (paalspoor)



Figuur 20 paalsporen s36 en s37 in vlak

Paalsporen s36 en s37 zijn wel overtuigend en hebben een bruinigrijze vulling en weinig diffuse aflijning. Op spoor s36 werd een coupe geplaatst waaruit bleek dat het spoor een 30-tal cm onder het aangelegd vlak bewaard was. Uit deze sporen werd geen dateerbaar materiaal gerecupereerd.

Sporen s25, s25b en 26 zijn mogelijke ronde (paal)kuilen met een donkerbruin tot bruin gevlekte vulling en matig diffuse aflijning. Ze bevatten een weinig houtskool.

In het kijkvenster bevond zich eveneens een greppel, s34, met NW-ZO lopend tracé die vervolgens een knik vertoont en in NO richting verder loopt. De greppel heeft een bruinigrijze vulling en weinig diffuse aflijning. Er werd geen aardewerk aangetroffen maar op basis van het voorkomen van baksteenspikkels en de sterke gelijkenis met de eerder beschreven perceels- en afwateringsgreppels vermoeden we dat deze greppel een jongere datering heeft (ten vroegste middeleeuws).



Figuur 21 spoor s34 in kijkvenster 1

Tot slot vermelden we nog spoor s33 die zich in de wand van sleuf 7 bevindt. Het betreft een grote ovalen bruinigrijze vlek met matig diffuse aflijning. De diepte van het spoor werd met behulp van een gutsboor bepaald op ca. 25cm onder het aangelegde vlak. Het spoor komt geïsoleerd voor.



Figuur 22 spoor s33 in sleuf 7

## Vondsten

In tegenstelling tot de eerder lage densiteit aan sporen is verspreid over het terrein een grote hoeveelheid aardewerk verzameld. De meeste vondsten kunnen als losse vondst geïnterpreteerd worden en bevonden zich ofwel in de bruine humeuze laag, ofwel op de grens met de daaronder liggende E- of B-horizont.

Het gaat in hoofdzaak om aardewerk, in mindere mate om natuursteen. Er is slechts één metalen vondst aangetroffen, maar omwille van corrosie kan niet achterhaald worden wat het was.

## Aardewerk

Voor een volledig overzicht verwijzen we naar de vondstenlijst in bijlage. Naast een inventaris waarin aantallen per type scherf zijn opgenomen, werd een assessment uitgevoerd door middel van een quick scan door Johan Deschietter (Pam Velzeke). Hierbij werden volgende zaken bekeken: kleur, hardheid van het baksel, voorkomen oxiderende baksel of secundaire verbranding, opmerkelijke verschralingen, besmeten of versiering en vormen. De belangrijkste vaststelling hieruit is dat er een enorme variatie is aan aardewerk. Het betreft zowel handgevormd aardewerk dat respectievelijk in de ijzertijd, Romeinse tijd als vroegmiddeleeuwse periode kan gedateerd worden, enkele typische Romeinse aardewerkvormen, grijs en rood middeleeuws aardewerk als recenter gedateerd rood geglaazuurd en steengoed. Om na te gaan of deze verschillende types een ruimtelijk verspreidingspatroon kennen, werden verspreidingskaarten per periode opgemaakt. We verwijzen hiervoor naar bijlage 3. Uit deze kaarten blijkt dat een duidelijke tendens in de verspreiding van het materiaal ontbreekt. Het iets frequenter voorkomen van het handgevormd materiaal daterend uit de ijzertijd en enkele Romeinse scherven ter hoogte van sleuf 7 lijkt ons wel relevant en bevestigt het vermoeden dat er zich in deze zone een vindplaats in situ situeert.

Het handgevormd aardewerk komt het frequentst voor. Het gaat enerzijds om relatief zacht gebakken en dikwandig handgevormd aardewerk met bruin tot rode wand en donkergrijze kern. Het gaat om stukken die in de ijzertijd geplaatst kunnen worden, vermoedelijk late ijzertijd. Alhoewel een aantal van hen ook binnen een Romeinse context geplaatst kunnen worden. Het gaat grotendeels om wandfragmenten. Twee fragmenten blijken versierd: een aardewerkfragment uit spoor s39 vertoont spatelindrukken op de schouder. Dit fragment kan zowel in de late ijzertijd als Romeinse tijd voorkomen. Een wandfragment uit vondslocatie V40 vertoont vingertopindrukken en wordt in de (late) ijzertijd geplaatst.





Figuur 25 handgevormde scherf, daterend uit de ijzertijd (spoor s22)



Figuur 24 handgevormde scherf met spatelindrukken op de schouder (s39)



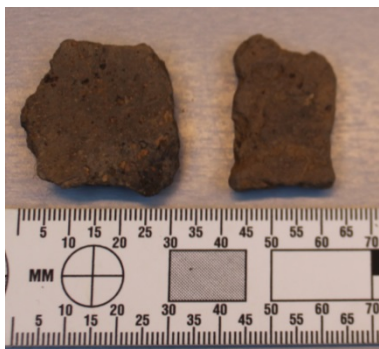
Figuur 23 handgevormd scherf met vingertopindrukken (V6)

Romeins materiaal bestaat eveneens uit enkele wandfragmenten grijsbakkend aardewerk en één bodem van en dolium.



Figuur 26a en b Romeins doliumfragment (V17)

Anderzijds werd ook handgevormd materiaal daterend uit de vroege middeleeuwen verzameld. Ook hier betreft het grotendeel wandfragmenten en hun toewijzing gebeurt op basis van het voorkomen van zandig baksel in combinatie met kalk- en/of chamotteverschralling. Enkel ter hoogte van vondstlocatie V31 is een fragment aangetroffen met breed uitstaande rand. Het materiaal toont sterke gelijkenissen met de nabijgelegen merovingische vindplaats Kerkhove (Rogge 1981).



Figuur 29 fragmenten met kalkverschralling (V8)



Figuur 27 fragment met chamotteverschralling (V7)



Figuur 28 breed uitstaande rand (V31)

Jonger middeleeuws materiaal komt voornamelijk voor onder de vorm van grijsbakkend materiaal met een over het algemeen hard en fijn zandig baksel. Alhoewel dient opgemerkt te worden dat fijne zandig aardewerk ook in vroege contexten kan voorkomen. We verwijzen onder meer naar de vroegmiddeleeuwse site te Deerlijk waar dergelijk materiaal in combinatie met handgevormde scherven voorkomt (Deschietier & De Clercq 1998). Ook hier betreft het meestal wandscherven, uitgezonderd twee randen van laatmiddeleeuwse melkteilen en één rand en oor uit vondstlocatie V13.





Figuur 31 rand van een laatmiddeleeuwse melkteil (V22)



Figuur 30 rand en aanzet van een oor (V13)

Rood geglazuurde scherven komen in mindere mate voor. We vermelden nog enkele fragmenten steengoed die in de late middeleeuwen/nieuwe tijden kunnen gedateerd worden.



Figuur 32 fragment steengoed met medaillon

### Natuursteen

In spoor s39 werd een groot fragment kwartshoudende zandsteen aangetroffen. Het fragment lijkt rechthoekig en diende mogelijk als bouw materiaal.

Daarnaast vermelden we nog diverse fragmenten vuursteen. Deze zijn over het algemeen onbewerkt met uitzondering van enkele afslagen. Één gebroken afslag lijkt vervaardigd in zogenaamde mijnvuursteen van Spiennes, terwijl de overige artefacten zijn vervaardigd in een fijnkorrelige zwarte vuursteen met weinig inclusies. De fragmenten komen verspreid over het terrein voor en werden verzameld in de bruine humeuze laag. Indicaties voor een vuursteenvindplaats in situ zijn met andere woorden niet aangetroffen.

## 4.3 DISCUSSIE

Tijdens het proefsleuvenonderzoek werden slechts een beperkt aantal sporen aangetroffen. Deze lijken geconcentreerd ter hoogte van sleuf 4/kijkvenster 1. De sporen in deze sector lijken vooral geassocieerd met handgevormd aardewerk dat in de late ijzertijd of Romeinse periode thuishoort. Het betreft enkele kuilen en paalsporen, maar een structuur werd tijdens het vooronderzoek niet aangetroffen. De aanwezigheid van een late ijzertijd en/of Romeinse vindplaats dient niet te verwonderen. In de onmiddellijke nabijheid zijn diverse vindplaatsen gekend zoals op het kruispunt van de Molenstraat en de Stationstraat waar kuilen en restanten van een Romeinse weg werden aangetroffen. Verder oostwaarts - ter hoogte van CAI locatie 500.412 - werden dakpannen en aardewerk aangetroffen die wijzen op bewoning in deze periode. Aan de overzijde van de Schelde



situeert zich de belangrijke vindplaats te Kerkhove waar sporen uit de ijzertijd, Romeinse periode en vroege middeleeuwen aan het licht kwamen.

De lage densiteit aan sporen staat in schril contrast met de grote hoeveelheid aardwerk dat werd aangetroffen op het terrein. Dit aardwerk is heel divers en dateert zowel uit de ijzertijd, Romeinse tijd, vroege middeleeuwen als jongere periodes.

Een mogelijke hypothese is dat het materiaal wel degelijk geassocieerd is met een vindplaats in situ, maar dat omwille van de slechte zichtbaarheid van de sporen deze niet gedetecteerd was tijdens het veldwerk. De verspreidingskaart van de vondsten spreekt deze hypothese echter tegen. Er blijkt geen duidelijk ruimtelijk patroon, bijvoorbeeld in de vorm van een clustering van bepaalde vondsten, naar voor te komen. Dit met uitzondering van een lichte concentratie aan ijzertijd en Romeins materiaal ter hoogte van sleuf 4. Dit onderbouwt het idee dat zich in deze zone wel een vindplaats in situ bevindt, alhoewel ook hier dient gesteld te worden dat de sporen eerder vaag en met een relatief lage densiteit aanwezig lijken te zijn.

Wellicht dient de verspreiding van het archeologisch materiaal in verband gebracht te worden met de aanwezigheid van een bruine humeuze laag. Hoe deze laag geïnterpreteerd dient te worden, dient door een specialist ter zake verder onderzocht te worden. Mogelijk werd het archeologisch materiaal grotendeels samen met deze laag verspreid - bijvoorbeeld in de vorm van hellingserosie. Wel valt op dat de grootte van de fragmenten sterk varieert. Het betreft dus niet enkel materiaal met kleine afmetingen, wat een verplaatsing over een beperkte afstand suggereert. In die zin heeft het archeologisch materiaal een belangrijke informatiewaarde, met name wat het vroegmiddeleeuws materiaal betreft.

Naast de sporen, eerder geassocieerd met een late ijzertijd en/of Romeinse occupatie, zijn verspreid over het terrein een aantal afwaterings- en perceelsgreppels aangetroffen. Mogelijk gaan ze terug tot de middeleeuwse landinrichting. Ter hoogte van kijkvenster 1 is een dergelijke greppel aangesneden die een knik vertoont. Het kan eveneens om een afwateringsgreppel gaan, alhoewel eveneens rekening dient gehouden te worden met de hypothese dat deze greppel een areaal omgracht.

## 4.4 ADVIES<sup>3</sup>

Op basis van bovenstaande beschrijving, adviseren we verder onderzoek ter hoogte van de sporen aangetroffen in sleuf 4 en kijkvenster 1 zoals afgebakend in figuur 33. Ondanks de hoge hoeveelheid vondsten verspreid over het terrein, wordt dit niet ondersteund door de aanwezigheid van duidelijke sporen. Mogelijk is een bodemkundige verklaring aan de orde voor deze verspreiding. In ieder geval zijn er onvoldoende argumenten om verder onderzoek buiten de geadviseerde zone aan te bevelen.

Het vervolgonderzoek in de geadviseerde zone zal wellicht voornamelijk gericht zijn op de registratie en interpretatie van (bewonings?)sporen uit de late ijzertijd en/of Romeinse tijd. Het voorkomen van jongere sporen kan echter niet uitgesloten worden: een aantal sporen zijn niet gedateerd en er bevindt zich een greppel in die mogelijk uit de middeleeuwen dateert. De geadviseerde zone is ca. 1.850m<sup>2</sup> groot.



Figuur 33 advies  
vervolgonderzoek

<sup>3</sup> Het advies wordt geformuleerd op basis van de vaststellingen die gedaan zijn tijdens het vooronderzoek, aan de hand van de opgelegde methodiek. Dit advies heeft geen enkele juridische waarde maar dient als ondersteuning voor de uiteindelijke beslissing genomen door het agentschap voor Onroerend Erfgoed.



# BESLUIT

Op het terrein te Kluisbergen (Berchem), gelegen langs de Molenstraat, wordt door Hyboma en Boderco een verkaveling gepland. Voorafgaandelijk aan deze werken werd een archeologisch vooronderzoek uitgevoerd.

Dit vooronderzoek bestond enerzijds uit een bureauonderzoek waarbij landschappelijke, archeologische en historische data werden verzameld die relevant kunnen zijn voor het interpreteren en waarderen van archeologische relicten. Anderzijds werd er een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd. Op basis van deze onderzoeksdata is een waardering en advies met betrekking tot vrijgave geformuleerd. Op basis van dit advies zal het agentschap voor Onroerend Erfgoed een beslissing nemen omtrent vervolgonderzoek en/of vrijgave van de terreinen.

Het onderzoek werd uitgevoerd onder leiding van Caroline Ryssaert, bijgestaan door David Kneuvelds.

Vanuit het agentschap Onroerend Erfgoed Oost-Vlaanderen volgde Nancy Lemay dit project op.

De werken werden voor de opdrachtgever opgevolgd door Topokor

In totaal werd 11,6% van het beschikbare terrein onderzocht.

De onderzoeksvragen kunnen als volgt worden beantwoord:

- **Welke zijn de waargenomen horizonten, beschrijving + duiding?**

Onder een 30cm dikke recente gevormde ploeglaag (Ap1) zien we in alle profielen het voorkomen van een 30 tot 50 cm dikke bruine humeuze laag. Deze is relatief homogeen alhoewel in beperkte mate gele vlekken voorkomen, met name naar de onderzijde toe. De ondergrens is vaag en sterk gebioturbeerd. De interpretatie van deze laag stelt ons voor een probleem. In eerste instantie doet ze denken aan colluvium, maar gezien de eerder zwakke helling van het terrein verwondert dit enigszins. Een tweede hypothese die we tijdens het veldwerk stelden is dat het om overstromingssediment gaat, eventueel afgezet vanuit de Molenbeek. Maar in dat geval verwachten we een scherpere ondergrens. Bovendien vinden we deze laag ook terug op de relatief hoger gelegen delen van het terrein. Wat de hoogst gelegen zone - nabij de Molenstraat - betreft, beschikken we echter niet over een gaaf bodemprofiel omwille van de uitbraaksporen van de hoeve die zich daar situeerde. Een belangrijke vaststelling is dat de meeste sporen pas zichtbaar waren onder deze bruine humeuze laag. Sporen bleken bovendien zeer moeilijk herkenbaar.

In een aantal gevallen blijkt onder deze humeuze laag een restant van een oudere bodem bewaard. Ter hoogte van profielen 3 (sleuf 2) en 4 (sleuf 3) situeert zich onder deze laag een bleke, beige gevlekte horizont die we als mogelijke E-horizont interpreteren. Hieronder bevindt zich een bruine B-horizont. De originele A-horizont blijkt met andere woorden te ontbreken, wat er op wijst dat voor het afzetten van de humeuze laag een erosieve fase heeft plaatsgevonden.

De C-horizont bestaat uit een geel, sterk kleiig zand met gley.

- **Waardoor kan het ontbreken van een horizont verklaard worden?**

Mogelijk heeft het ontbreken van de oude A-horizont te maken met een erosie. Het terrein bevindt zich immers op een helling.

- **Zijn er tekenen van erosie?**

Zie boven.

- **In hoeverre is de bodemopbouw intact?**



De bodemopbouw zoals hierboven beschreven is voor het grootste deel van het terrein intact, met uitzondering voor de zone langs de Molenstraat waar zich tot voor kort hoevegebouwen bevonden. Door de afbraak is het bodemprofiel hier ernstig verstoord.

- **Zijn er sporen aanwezig? Zo ja, geef een beknopte omschrijving.**  
Sporen bestaan enerzijds uit greppels die relatief goed leesbaar zijn. Ze hebben een weinig tot matig diffuse aflijning en grijs tot bruin gevlekte vulling. De kuilen en paalsporen zijn moeilijk leesbaar. Ze hebben vaak een matig diffuse tot zeer diffuse aflijning en bruin gevlekte vulling. Een aantal van hen bevat houtskoolspikkels.
- **Zijn de sporen natuurlijk of antropogeen?**  
Er zijn zowel antropogene als natuurlijke sporen aangetroffen. Omwille van de vage aflijning is de interpretatie in het vlak niet steeds eenvoudig.
- **Hoe is de bewaringstoestand van de sporen?**  
De sporen zijn matig goed bewaard en reiken tot ca. 25 à 30cm onder het aangelegde vlak.
- **Maken de sporen deel uit van één of meerdere structuren?**  
Alhoewel enkele paalsporen zijn aangetroffen ter hoogte van kijkvenster 1, is geen structuur geïdentificeerd. Deze vraag kan voorlopig niet beantwoord worden.
- **Tot welke periode(n) behoren de sporen?**  
De afwaterings- en perceelsgreppels dateren mogelijk reeds uit de middeleeuwen, maar kunnen ook jonger zijn. De gedateerde sporen blijken voornamelijk geassocieerd met aardwerk uit de late ijzertijd en/of Romeinse tijd.
- **Kan op basis van het sporenbestand in de proefsleuven een uitspraak gedaan worden over de aard en de omvang van de occupatie**  
Omwille van de eerder lage densiteit betreft het wellicht een beperkte occupatie. Wel wijzen we erop dat de vindplaats zich situeert nabij de oostelijke begrenzing van het onderzoeksgebied. Het is met andere woorden niet uit te sluiten dat de vindplaats oorspronkelijk verder liep onder de recent aangelegde verkaveling ten oosten van het onderzoeksgebied.
- **Zijn er indicaties (greppels, grachten, lineaire paalzettings,...) die kunnen wijzen op een inrichting van een erf/nederzetting?**  
Hiervoor zijn te weinig indicaties aangetroffen.
- **Zijn er indicaties voor de aanwezigheid van funeraire contexten?**  
Nee.
- **Kunnen de sporen gelinkt worden aan nabijgelegen archeologische vindplaatsen?**  
In de onmiddellijke nabijheid zijn geen archeologische vindplaatsen gekend. Iets ten oosten van het onderzoeksgebied liep een belangrijk Romeins wegtracé waarvan restanten aangetroffen werden op de kruising van de Molenstraat en de Stationsstraat. In de ruimere omgeving zijn diverse Romeinse vindplaatsen gekend. We verwijzen eveneens naar de vindplaats Kerkhove die zich aan de overzijde van de Schelde bevindt, waar eveneens sporen uit de ijzertijd en Romeinse tijd zijn gedocumenteerd, evenals merovingische bewoning en graven. Het vroegmiddeleeuws aardwerk aangetroffen op het terrein toont sterke gelijkenissen met het materiaal uit die vindplaats.



- **Kunnen archeologische vindplaatsen in tijd, ruimte en functie afgebakend worden?**  
De afbakening van de archeologische vindplaats is moeilijk gezien de lage densiteit aan sporen en beperkte zichtbaarheid ervan. Een voorstel tot afbakening is weergegeven in figuur 33 of bijlage XX. Deze afbakening gebeurde op basis van de verspreiding van de sporen en losse vondsten.  
Wat de losse vondsten betreft, aangetroffen verspreid over het terrein, kunnen deze niet in verband gebracht worden met sporen of een bepaalde ruimtelijke clustering. We vermoeden dat ze door natuurlijk transport op het terrein zijn gekomen en wijzen op vindplaatsen in de onmiddellijke nabijheid. Deze hypothese dient echter door een bodemkundige verder onderzocht te worden.
- **Wat is de waarde van elke vastgestelde archeologische vindplaats?**  
Het gaat vermoedelijk om bewoning uit de late ijzertijd en/of Romeinse periode. Uit onderzoek uit de ruimere omgeving kennen we het belang van deze regio in die periode, maar goed gedocumenteerd onderzoek ontbreekt echter vooralsnog voor Berchem. Het betreft namelijk vaak oppervlaktemateriaal die indirect wijzen op een occupatie in deze periode. Verder onderzoek kan bijdragen tot een genuanceerder en completer beeld van de landelijke bewoning in deze periode.
- **Voor waardevolle archeologische vindplaatsen die bedreigd worden door de geplande ruimtelijke ontwikkeling:**
  - o **Wat is de ruimtelijke afbakening (in drie dimensies) van de zones voor vervolgonderzoek**  
Hiervoor verwijzen we naar figuur 33 en bijlage XX. De geadviseerde oppervlakte is ca. 1580m<sup>2</sup> groot. Sporen zijn pas zichtbaar onder de bruine humeuze laag, wat impliceert dat het vlak ca. 60 tot 80cm onder maaiveld dient aangelegd te worden.
  - o **Welke aspecten verdienen bijzondere aandacht, zowel vanuit methodologie als aanpak voor het vervolgonderzoek?**  
Van belang is de ondersteuning van een bodemkundige bij het onderzoek, gezien de onduidelijkheid omtrent de interpretatie van de bruine humeuze laag. Er dient eveneens rekening gehouden te worden met een slechte zichtbaarheid van de sporen. Dit heeft wellicht te maken met zowel de verbruining van de B-horizont als het feit dat het sediment hier uit een sterk kleilig zand bestaat. Het sediment heeft ook tot gevolg dat het terrein slecht draineert, waardoor onderzoek in natte weersomstandigheden sterk zal bemoeilijkt worden.  
Kennis van ijzertijd en Romeinse bewoning is uiteraard noodzakelijk. Maar gezien het voorkomen van losse vroegmiddeleeuwse vondsten in de onmiddellijke nabijheid dient ook voor dit aspect de nodige aandacht te zijn.
- **Welke vraagstellingen zijn voor het vervolgonderzoek relevant?**  
Naast de standaardvraagstellingen omtrent aard, datering en fases aanwezig binnen de vindplaats, wijzen we met name op het belang van een uitgebreidere studie van het aardewerk. De minimale verwerking, zoals opgenomen in de minimumnormen, bestaat enkel uit een telling per vorm en technische groep. Een verdergaande studie geeft echter meer inzicht met betrekking tot datering/fasering en de sociaal-economische context. Dit is met name het geval wat de vondstrijke Romeinse vindplaats betreft.  
Verder worden volgende onderzoeksvragen voorgesteld:
  - o Is er sprake van één of meerdere erven? Wat was de interne organisatie?
  - o Hoe wordt het erf afgebakend?





- Kunnen uitspraken gedaan worden omtrent het landschap tijdens de bewoningsfase(s)?
- Kunnen uitspraken gedaan worden omtrent welke landbouwgewassen en dieren er werden gehouden en wat vertelt dit over de landbouwpraktijken geassocieerd met de vindplaats. Kan dit in verband gebracht worden met de nederzettingsstructuur?
- Zijn er contexten die informatie geven over algemene consumptie van voedingsmiddelen?
- Zijn er contexten die informatie geven over de handel door import van goederen?
- Zijn er contexten die informatie geven over de plaatselijke nijverheid?
- Hoe kan de vindplaats ingepast worden in de nederzettingshistoriek van de ruimere regio?
- Was de geselecteerde zone voor vervolgonderzoek correct ingeschat? Indien niet, hoe had dit anders aangepakt kunnen worden tijdens het vooronderzoek.
- Zijn menselijke sporen uit andere periodes gevonden zijn?
- Zijn er andere dan bewoningssporen aangetroffen (funeraire contexten, nijverheid,...). Indien dit zo is, hoe verhouden deze zich met de aangetroffen bewoningssporen?
- Wat is de interpretatie van de bruine humeuze laag en wat impliceert dit voor de archeologische vondsten en sporen (zowel uit het vooronderzoek als vervolgonderzoek)?



# BIBLIOGRAFIE

## Literatuur

Bogemans F., 2007. *Toelichting bij de Quartairgeologische Kaart - kaartblad 29, Kortrijk*. Vlaamse overheid, dienst Natuurlijke Rijkdommen.

Deschietter J. & De Clercq W., 1998. Sporen uit de vroege en late middeleeuwen bij archeologisch noodonderzoek in Deerlijk (W.-VI.). *Archaeologia Mediaevalis* 21

Rogge, M., 1981. Een Merovingische nederzetting te Avelgem - Kerkhove (West-Vlaanderen). In A. Van Doorselaer De Merovingische beschaving in de Scheldevallei. *Westvlaamse Archaeologica Monografieën*. Kortrijk: Vereniging voor oudheidkundig bodemonderzoek in West-Vlaanderen, pp. 67-102.

## Internetbronnen

<http://cai.erfgoed.net/cai/index.php> (2014).

<https://geopunt.be> (2014): GRS, bodemkaart, luchtfoto's, historische kaarten

<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/>

Koninklijke Bibliotheek van België, "Kabinetskaart van de Oostenrijke Nederlanden", in: Koninklijke Bibliotheek van België (online), 2013, [http://belgica.kbr.be/nl/coll/cp/cpFerrarisCarte\\_nl.html](http://belgica.kbr.be/nl/coll/cp/cpFerrarisCarte_nl.html) (2014).



## BIJLAGEN.



## 1 OVERZICHTSPLAN SLEUVEN EN SPOREN

---



89050

89100

89150

89200

# Archeologisch Proefsleuvenonderzoek Kluisbergen-Molenstraat

Allesporenkaart

Projectcode: 2014-474

Uitgevoerd op: 8/12/2014 - 10/12/2014

Uitvoerder: ODIN

Projectleider: Caroline Ryssaert



## Legenda

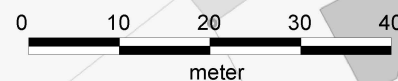
Profiel

Coupe

Vondst

## Spoor

- Spoor
- IJzertijd
- IJzertijd of romeinse tijd
- Middeleeuwen
- Late middeleeuwen
- Nieuwe tijd/modern
- Niet gedateerd
- Verstoring
- Natuurlijk



89050

Coördinaten: Lamb 7P

89100

89150

89200

164500

164450

164400

164350

## 2 OVERZICHTSPLAN SLEUVEN EN SPOREN MET TAW

---



89050

89100

89150

89200

# Archeologisch Proefsleuvenonderzoek Kluisbergen-Molenstraat

Hoogtepunten

Projectcode: 2014-474

Uitgevoerd op: 8/12/2014 - 10/12/2014

Uitvoerder: ODIN

Projectleider: Caroline Ryssaert



164500

164500

164450

164450

164400

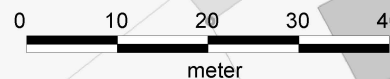
164400

164350

164350

## Legenda

13.123 Hoogtepunt  
in meter TAW



89050

Coördinaten: Lamb 7P

89100

89150

89200

### 3 VONDSTENKAARTEN PER PERIODE

---





89050

89100

89150

89200

# Archeologisch Proefsleuvenonderzoek Kluisbergen-Molenstraat

Allesporenkaart met vondsten

Projectcode: 2014-474

Uitgevoerd op: 8/12/2014 - 10/12/2014

Uitvoerder: ODIN

Projectleider: Caroline Ryssaert



## Legenda

Profiel

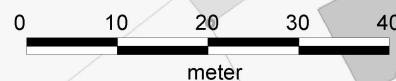
Coupe

Vondst steentijd

Vondst divers

## Spoor

- Spoor
- IJzertijd
- IJzertijd of romeinse tijd
- Middeleeuwen
- Late middeleeuwen
- Nieuwe tijd/modern
- Niet gedateerd
- Verstoring
- Natuurlijk



89050

Coördinaten: Lamb 7P

89100

89150

89200

164500

164450

164400

164350

## 4 ADVIESKAART

---



89050

89100

89150

89200

# Archeologisch Proefsleuvenonderzoek Kluisbergen-Molenstraat

Allesporenkaart met vondsten

Projectcode: 2014-474

Uitgevoerd op: 8/12/2014 - 10/12/2014

Uitvoerder: ODIN

Projectleider: Caroline Ryssaert



## Legenda

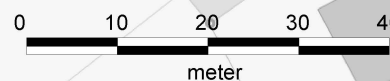
Profiel

Vondst steentijd

Vondst divers

## Spoor

- Spoor
- IJzertijd
- IJzertijd of romeinse tijd
- Middeleeuwen
- Late middeleeuwen
- Nieuwe tijd/modern
- Niet gedateerd
- Verstoring
- Natuurlijk



89050

Coördinaten: Lamb 7P

89100

89150

89200

164500

164450

164400

164350

89050

89100

89150

89200

# Archeologisch Proefsleuvenonderzoek Kluisbergen-Molenstraat

Allesporenkaart met vondsten

Projectcode: 2014-474

Uitgevoerd op: 8/12/2014 - 10/12/2014

Uitvoerder: ODIN

Projectleider: Caroline Ryssaert



## Legenda

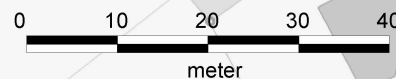
Profiel

Vondst IJzertijd

Vondst divers

## Spoor

- Spoor
- IJzertijd
- IJzertijd of romeinse tijd
- Middeleeuwen
- Late middeleeuwen
- Nieuwe tijd/modern
- Niet gedateerd
- Verstoring
- Natuurlijk



89050

Coördinaten: Lamb 7P

89100

89150

89200

164500

164450

164400

164350



89050

89100

89150

89200

# Archeologisch Proefsleuvenonderzoek Kluisbergen-Molenstraat

Allesporenkaart met vondsten

Projectcode: 2014-474

Uitgevoerd op: 8/12/2014 - 10/12/2014

Uitvoerder: ODIN

Projectleider: Caroline Ryssaert



## Legenda

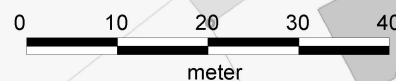
Profiel

Vondst romeinse tijd

Vondst divers

## Spoor

- Spoor
- IJzertijd
- IJzertijd of romeinse tijd
- Middeleeuwen
- Late middeleeuwen
- Nieuwe tijd/modern
- Niet gedateerd
- Verstoring
- Natuurlijk



89050

Coördinaten: Lamb 7P

89100

89150

89200

164500

164450

164400

164350



89050

89100

89150

89200

# Archeologisch Proefsleuvenonderzoek Kluisbergen-Molenstraat

Allesporenkaart met vondsten

Projectcode: 2014-474

Uitgevoerd op: 8/12/2014 - 10/12/2014

Uitvoerder: ODIN

Projectleider: Caroline Ryssaert



## Legenda

Profiel

Vondst vroege middeleeuwen

Vondst divers

## Spoor

Spoor

IJzertijd

IJzertijd of romeinse tijd

Middeleeuwen

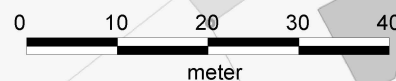
Late middeleeuwen

Nieuwe tijd/modern

Niet gedateerd

Verstoring

Natuurlijk



89050

Coördinaten: Lamb 7P

89100

89150

89200

164500

164450

164400

164350

89050

89100

89150

89200

# Archeologisch Proefsleuvenonderzoek Kluisbergen-Molenstraat

Allesporenkaart met vondsten

Projectcode: 2014-474

Uitgevoerd op: 8/12/2014 - 10/12/2014

Uitvoerder: ODIN

Projectleider: Caroline Ryssaert



## Legenda

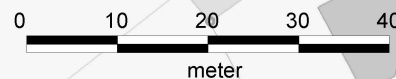
Profiel

Vondst middeleeuwen

Vondst divers

## Spoor

- Spoor
- IJzertijd
- IJzertijd of romeinse tijd
- Middeleeuwen
- Late middeleeuwen
- Nieuwe tijd/modern
- Niet gedateerd
- Verstoring
- Natuurlijk



89050

Coördinaten: Lamb 7P

89100

89150

89200

164500

164450

164400

164350

89050

89100

89150

89200

# Archeologisch Proefsleuvenonderzoek Kluisbergen-Molenstraat

Allesporenkaart met vondsten

Projectcode: 2014-474

Uitgevoerd op: 8/12/2014 - 10/12/2014

Uitvoerder: ODIN

Projectleider: Caroline Ryssaert



## Legenda

Profiel

Vondst late middeleeuwen

Vondst divers

## Spoor

Spoor

IJzertijd

IJzertijd of romeinse tijd

Middeleeuwen

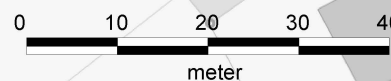
Late middeleeuwen

Nieuwe tijd/modern

Niet gedateerd

Verstoring

Natuurlijk



89050

Coördinaten: Lamb 7P

89100

89150

89200

164500

164450

164400

164350



89050

89100

89150

89200

# Archeologisch Proefsleuvenonderzoek Kluisbergen-Molenstraat

Allesporenkaart met vondsten

Projectcode: 2014-474

Uitgevoerd op: 8/12/2014 - 10/12/2014

Uitvoerder: ODIN

Projectleider: Caroline Ryssaert



## Legenda

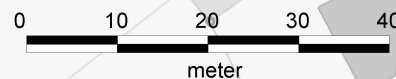
Profiel

Vondst nieuwe tijd

Vondst divers

## Spoor

- Spoor
- IJzertijd
- IJzertijd of romeinse tijd
- Middeleeuwen
- Late middeleeuwen
- Nieuwe tijd/modern
- Niet gedateerd
- Verstoring
- Natuurlijk



89050

Coördinaten: Lamb 7P

89100

89150

89200

164500

164450

164400

164350

## 5 SPORENLIJST

---





# sporenlijst

project: Kluisbergen-Molenstraat

projectcode

2014-474

Spoor numm er	sleuf	Vlak	Aard	kleur	Textuur	bevat:	aflijning	Vorm	archeo en vondstnr	Opmerkingen
1	1	2	kuil of natuurlijk	grijs-geel gevlekt		hk1	matig diffuus	onregelm rechthoekig	middeleeuws aardewerk	
2	1	2	kuil	bruin-geel gevlekt			matig diffuus		aardewerk	
3	1	2	greppel	bruin-lichtbruin gevekt		hk1	matig diffuus	parallel	aardewerk	
4	1	2	kuil	bruin-lichtbruin gevekt		hk1	diffuus			
5	1	2	greppel	bruin-grijs gevlekt		hk1	matig diffuus	parallel		
6	1	2	kuil	bruin-grijs gevlekt		hk2	zeer diffuus	rond		bijzonder vaag: natuurlijk?
7	2	2	kuil	bruin gevlekt			diffuus	afgerond rechthoekig		
8	2	2	greppel	bruin-grijs gevlekt		hk1	matig diffuus	parallel		
9	2	2	natuurlijk?	bruin-lichtbruin gevekt			zeer diffuus	rond		
10	2	2	kuil of natuurlijk	bruin-lichtbruin gevekt			zeer diffuus	rond		
11	2	2	kuil	bruin gevlekt			scherp	rond	baksteen	
12	2	2	greppel	bruin-geel gevlekt		hk1, bst1	matig diffuus	parallel	middeleeuws aardewerk	

13	2	2	greppel	bruin-geel gevlekt		hk1, bst1	matig diffuus	parallel	middeleeuws aardewerk	
14	2	2	kuil	donkerbruin - geel gevekt			scherp	afgerond vierkant		
15	2	2	paalspoor	donkerbruin - geel gevekt		hk1	scherp	afgerond vierkant	aardewerk	
16	3	2	natuurlijk?	bruin-lichtgrijs gevekt		bst1, hk1	diffuus	onregelmatig		
17	4	2	(paal)kuil?	donkerbruin grijs gevekt			scherp	rond		recent?
18	4	2	greppel	bruin-grijs gevlekt		hk1	matig diffuus	parallel		
19				vervalt						
20	4	2	natuurlijk	bruin-lichtbruin gevekt			diffuus	afgerond vierkant		gecoupeerd
21	4	2	natuurlijk	bruin-lichtbruin gevekt			diffuus	rechthoekig		
22	4	2	kuil	donkerbruin-bruin gevekt		hk1	matig diffuus	ovaal	ijzertijd aardewerk	
23	4	2	(paal)kuil?	donkerbruin- lichtbruin gevlekt		hk1	diffuus	rond		
24	4	2	(paal)kuil?	donkerbruin- lichtbruin gevlekt		hk1	diffuus	rond		gecoupeerd: zeer diffuse aflijning in coupe, mogelijke kern
25	4	2	(paal)kuil?	donkerbruin-bruin gevekt		hk1	diffuus	rond		
26	4	2	kuil	donkerbruin-bruin gevekt		hk2	matig diffuus	rond		
27	4	2	greppel	bruin-grijs		hk1	matig diffuus	parallel		
28	5	2	greppel	bruin, grijs en geel gevekt		hk1, bst1	matig diffuus	parallel		
29	5	2	greppel	bruin, grijs en geel gevekt			matig diffuus	parallel		

[illegible]

## 6 VONDSTENLIJST

---

# sporenlijst

project: Kluisbergen-Molenstraat

projectcode

2014-474

Spoor numm er	sleuf	Vlak	Aard	kleur	Textuur	bevat:	aflijning	Vorm	archeo en vondstnr	Opmerkingen
1	1	2	kuil of natuurlijk	grijs-geel gevlekt		hk1	matig diffuus	onregelm rechthoekig	middeleeuws aardewerk	
2	1	2	kuil	bruin-geel gevlekt			matig diffuus		aardewerk	
3	1	2	greppel	bruin-lichtbruin gevekt		hk1	matig diffuus	parallel	aardewerk	
4	1	2	kuil	bruin-lichtbruin gevekt		hk1	diffuus			
5	1	2	greppel	bruin-grijs gevlekt		hk1	matig diffuus	parallel		
6	1	2	kuil	bruin-grijs gevlekt		hk2	zeer diffuus	rond		bijzonder vaag: natuurlijk?
7	2	2	kuil	bruin gevlekt			diffuus	afgerond rechthoekig		
8	2	2	greppel	bruin-grijs gevlekt		hk1	matig diffuus	parallel		
9	2	2	natuurlijk?	bruin-lichtbruin gevekt			zeer diffuus	rond		
10	2	2	kuil of natuurlijk	bruin-lichtbruin gevekt			zeer diffuus	rond		
11	2	2	kuil	bruin gevlekt			scherp	rond	baksteen	
12	2	2	greppel	bruin-geel gevlekt		hk1, bst1	matig diffuus	parallel	middeleeuws aardewerk	



13	2	2	greppel	bruin-geel gevlekt		hk1, bst1	matig diffuus	parallel	middeleeuws aardewerk	
14	2	2	kuil	donkerbruin - geel gevekt			scherp	afgerond vierkant		
15	2	2	paalspoor	donkerbruin - geel gevekt		hk1	scherp	afgerond vierkant	aardewerk	
16	3	2	natuurlijk?	bruin-lichtgrijs gevekt		bst1, hk1	diffuus	onregelmatig		
17	4	2	(paal)kuil?	donkerbruin grijs gevekt			scherp	rond		recent?
18	4	2	greppel	bruin-grijs gevlekt		hk1	matig diffuus	parallel		
19				vervalt						
20	4	2	natuurlijk	bruin-lichtbruin gevekt			diffuus	afgerond vierkant		gecoupeerd
21	4	2	natuurlijk	bruin-lichtbruin gevekt			diffuus	rechthoekig		
22	4	2	kuil	donkerbruin-bruin gevekt		hk1	matig diffuus	ovaal	ijzertijd aardewerk	
23	4	2	(paal)kuil?	donkerbruin- lichtbruin gevlekt		hk1	diffuus	rond		
24	4	2	(paal)kuil?	donkerbruin- lichtbruin gevlekt		hk1	diffuus	rond		gecoupeerd: zeer diffuse aflijning in coupe, mogelijke kern
25	4	2	(paal)kuil?	donkerbruin-bruin gevekt		hk1	diffuus	rond		
26	4	2	kuil	donkerbruin-bruin gevekt		hk2	matig diffuus	rond		
27	4	2	greppel	bruin-grijs		hk1	matig diffuus	parallel		
28	5	2	greppel	bruin, grijs en geel gevekt		hk1, bst1	matig diffuus	parallel		
29	5	2	greppel	bruin, grijs en geel gevekt			matig diffuus	parallel		

[illegible]

[illegible]

